

Muzikál Dracula optikou histórie a kresťanskej kultúry (Štvrtá časť)

Lucia Laudoni

13. júna 2022 ✚ **História Kultúra**

predchádzajúce časti:

Muzikál Dracula optikou histórie a kresťanskej kultúry (Prvá časť)

Muzikál Dracula optikou histórie a kresťanskej kultúry (Druhá časť)

Muzikál Dracula optikou histórie a kresťanskej kultúry (Tretia časť)

Do kôry stromov sa jedného dňa zavrtal nápad, že si medzi sebou zvolia kráľa. Pokorná oliva, vedomá si duchovnej hodnoty svojho oleja, nechcela sa povyšovať nad ostatné stromy, tie živé piliere nebeského narthexu. „Či ja môžem zanechať svoju sladkosť?“ odmieta figovník imaginárny zelený trón a ani vinič nechce rozliať svoj mušt na zlomenom oltári moci. Drzý bodliak sa chopí príležitosti a ponúka ušľachtilým stromom svoju tónu, ak ho pomažú. Paradoxom je, že bodľačie pred páliacim Slnkom nikoho neochráni... Príbeh zo stránok biblickej Knihy sudcov varí v mentálnom hrnci novú analógiu: boli turecké turbany pichľavými bodliakmi na lúke Balkánu?

Málo sa vie o kontakte rešpektovaného podunajského mocnára s pápežom Piom II. Knieža apoštolov chválilo Dracula za úspešné protiturecké vojenské operácie. Rumuni si dodnes rozprávajú, že aj v srdci okcidentálneho kresťanstva v Ríme znelo *Te Deum* k pocte ich suveréna *ad glorificandam victoriam*.

Benátky a Rím vnímali historického Dracula ako križiaka a s financovaním jeho armády nemali najmenší problém. V roku 1459, v ktorom sa Vlad Țepeș s protivníkmi nemaznal, sa v Mantove konal katolícky koncil. Svätý Otec opäť bil na poplach pred osmanskou hrozbou, no západné kniežatá zamestnané vlastnými malichernými spormi zostali pred burcovaním pápeža hluché. Vlad Dracula vzišiel z prostredia nezjednotenej východnej cirkvi, a predsa počúval hlas rímskeho pontifika *suprema cum oboedientia*, čo sa neskôr odrazilo na pozitívnom hodnotení politiky tohto vladára zo strany svätopeterského trónu. Uhorského havrana Mateja Korvína (adjektívum *corvinus* je v preklade z latinčiny havraní) nedráždilo iba nové rozpoloženie geopolitických síl. Hrozilo, že stúpajúca hviezda čiernovlasého Rumuna, ktorý mal do pápežských komnát teoreticky otvorené dvere, uhorskej korune ukradne jas. Ako sme už uviedli, podľa neoficiálnych informácií sa slávny Narážač na sklonku života stal katolíkom, duchovným míľnikom vrazným na hranice Východu a Západu.

Hrad Bran sa v zahraničných bedekroch s Draculom spája nepravdivo, panovník ho možno nikdy nenavštívil. Dramatická stavba podráždila fantáziu Brama Stokera.

Zdroj: commons.wikimedia.org

Mytologický mach obrastá Draculov portrét zo všetkých strán. Zo slovanskej legendy sa napríklad dozvedáme, že literárneho milovníka krvi (na rozdiel od všeobecne prijímaného konsenzu) nezabili Turci. O život ho možno pripravili jeho vlastní vojaci, keď sa v prestrojení za falošného Turka usiloval infiltrovať do cudzej armády. Pomýliť si ho s Mohamedovým bojovníkom bolo vraj veľmi ľahké.

A ľahké je zapleť uzly hypotéz vo vrkočoch dejín, keď sú tieto vrkoče dlhé. Stačí ich však ostrihať nožnicami prísnej metodológie vedy a kudrlinky amaterizmu sú preč.

Internetom sa valí sizyfovský balvan dohadov, že v živote Vlada III. Ťepeša figurovala akási *cneajna* Bathory. Nie je isté, či bola jeho manželkou, najmä ak berieme do úvahy, že slovo *cneajna* adaptované zo staroslovenčiny znamená jednoducho kňažná a tých bolo na juhobalkánskych dvoroch neúrekom. Priezvisko Bathory evokuje osobnosť Čachtickej panej, ktorú s Draculom spája stigma sadistických praktík. Rod Bathory bol úzko spätý so Sedmohradskom a Dracula vládol železnou päsťou nad blízkym Valašskom. Žiadny seriózny historik ale neberie prípadné príbuzenské spojenie medzi slovenskou krvavou grófkou a valašským turkobijcom vážne a teória, podľa ktorej bol Vlad III. prastrýkom Alžbety Báthoryovej, patrí skôr na stôl senzáciechtivého lovca kuriozít. Nedostatočné genealogické záznamy sú nohou na plyne pre bulvár, ale čo ak predsa...?

Moderný človek chce mať v nekonečnej kartotéke otázok všetky odpovede, no nechať priestor tajomstvu nie je vôbec na škodu. Nechcime zamaľovať všetky biele miesta dejín, pretože výsledok už nebude dejinami. Bude kanárikovským cirkusom.

„Možná kdysi chtěl jsem změnit svět a vzpurně bušil do zvonů, však tenhle svět se měnil během let podle svých vlastních divných zákonů.“ monologizuje muzikálový hrdina v poslednom dejstve českého pop-operného opusu z tvorivého „trojhlavia“ Josefa Svobodu, Zdenka Borovca a Richarda Hesa. Ako menil *spatium mundi* vôkol seba skutočný Dracula? Načrime ešte raz do fľaše s lepkavým lekvárom legend.

Sám vládca ukradol z mestskej pokladnice sto zlatých a aby vyskúšal česť miestneho bojara, nechal ho predvolať a spýtal sa ho na chýbajúce peniaze. Bojar tvrdil, že zmizlo dvesto zlatých – a žiadal náhradu. Ťepeš pochopil, že má do činenia s klamárom a nešťastný bojar skončil napichnutý na kole. Podľa inej verzie šľachtic tvrdil, že sa stratilo sto jeden mincí a prišiel o život kvôli jedinej zlatke, ktorú si chcel privlastniť. Do

tretice tu máme rozprávanie so „šťastným“ koncom. Dracula chamtivého bojara prepustil a potrestal ho „len“ štedrými ranami bičom.

„*Jenom žádné smilování!*“ otvára muzikálový mních Pandorinu skrinku skutkov upíra so zubami z notovej osnovy. Dracula mu vmetie do tváre tentoraz celkom neoperný chrapľák: „*Tvůj křik strach mi nenahání!*“ Súd nad jeho dušou „štartuje“ vo chvíli, keď stráca všetky sekulárne istoty a barličky vrátane kasína, ktoré mu vyrabuje motorkársky gang. „*Pykat budeš, Satanáši!*“ Tribunál mŕtvych je ako javiskový orloj trhajúci *velum temporis* na franforce viny a nevinu.

Vlad III. rokuje s tureckými vyslancami.

Zdroj: picryl.com

Čítajúc text muzikálového súdu nad Draculovou dušou, na eschatologickom kinoplátne už pochodujú falangy z emócií zlomenej pýchy, multiplikovanej pokory a všeľudskej túžby ospravedlňovať svoje konanie za každú cenu – aj za cenu akuzácie iných. Ten večný „šport“ vinníkov, v ktorom sa aj za najmenší hriech rozdáva medaily z hrdzavého kovu výčitiek... Na Stevenovu námietku „*i zlo je smrteľné*“ muzikálové knieža odpovie „*jen nahradí je jiné*“.

Opustená Lorraine obviňuje Dracula zo zrady a z nesmrteľného milostného citu k vlastnej manželke. Prítomnosť dvoch ženských postáv v kontrapozícii je opäť prevzatá z romantickej belcantovej opery, kde sopranistka a mezzosopranistka spoločne vytvárajú opozitný kontrast (Norma plus Adalgisa v Belliniho *Norme*, Aida kontra Amneris vo Verdiho egyptskej melodráme *et aliae*). Láska k legitímnej manželke, ktorú nezabili ani storočia, však nie je hriech, ale cnosť, ktorá v dobe „inflácie“ rozvodov patrí, žiaľ, iba do rozprávky pre dospelých...

Keď duša kňaza Stevena konfrontuje umierajúceho upíra s rozsudkom „*skončíš na dně pekel*“, muž s krvavou pečatou sa konečne pokoruje („*Splatím daň, tak se staň!*“) a prijíma svoj údel *sine recusationibus*. Nie Draculova prudká povaha, ale jeho *proclivitas ad malum* (náklonnosť ku zlu) je tým klzkým svahom (*proclive*), po ktorom sa skotúľa do jamy inferna.

Záverečné číslo obľúbeného muzikálu vzbudzuje dojem, že vrahovi (pseudo)ideálov je odpustené. Nie je to celkom tak, hoci vinník sa *in hora mortis eius* polepšil. Pozornému divákovi neunikne, že knieža (v predchádzajúcej scéne odsúdené k pekelným mukám) v prepادلisku s Lorraine smeruje do hlbín a s milovanou Adrianou sa nezvíta v nebi, ako by čakali advokáti infinitizmu Božieho milosrdenstva.

Nebesia si na divadelných doskách trúfol zobraziť taliansky agnostik Arrigo Boito vo svojej veľkoopernej dráme *Mefistofeles*. Vampírov verbálny trojboj v porovnaní s Boitovým Mefistom v ničom nezaostáva. Postavy démonov bývajú v opernej kultúre písané pre nižšie hlasy a Draculov muzikálový basbarytón s touto tradíciou dobre harmonizuje.

Borovcovo libreto a plastická projekcia choreografa Richarda Hesa v lúčoch Slnka identifikujú monštranciu! (Na semihororový muzikál, od ktorého prvoplánovo nečakáme katolícky odkaz, veľmi netypické.) Hostia skrytá v slnečnom kotúči spáli vampíra pred bránami pekla a v živých posilňuje ich *liberum arbitrium* („jsi svůj pán“) tak, aby naše ego nebolo žetónom na satanovej rulete.

Predstavitel' vampírskeho kniežata Daniel Hůlka vystupuje z obrazu s byzantskými ikonami Bohorodičky. Snímka videosekvencie z obnovennej inscenácie muzikálu z roku 2009.

Zdroj: youtube.com

Vo finálnej muzikálovej polievke z moralistických mikrobuniiek nechýba kresťanská soľ: „*Ten, kdo sám tě kdysi stvořil nad tebou hůl nezlomí, spleť cest už provždy má tě vést čistý štít a svědomí.*“ Veľmi simplexné a bezprostredne percipovateľné verše pristáli pod duplikovanou melódiou piesne Lorraine z druhého dejstva *Jsi můj pán*, v ktorej sa odovzdáva Draculovi. Za tieto hudobné odtiene by sa nehanbila ani výrazová paleta anglického kráľa broadwayských „operiet“ Andrewa Lloyda Webbera, bývalého manžela pôvodne opernej sopranistky Sarah Brightman. Pieseň *Jsi můj pán* žije aktívnym koncertným životom a predchádzajúci Stevenov monológ preto zostáva v tieni Lorraininho hitu. Na váhach viery má text vložený do úst tenorovej postavy klerika Stevena oveľa viac karátov.

„*Bůh mi promine, leč vraždě zločinné nezabrání Otčenáš!*“ premýšľa Steven v kulmináčnom bode svojej ascendenčnej kantilény. *Quid significatur?* Modlitba má predsa silu rozbiť skalú! Hrebeň modlitby rozčesal morské vlasy pred exodom Izraelitov zo zeme faraónov... Nezabúdajme, že muzikálový Steven je kňazom a dobre vie, že proti zlu sa bojuje komplexne: Eucharistiou, sviatosťami, pokorou, nápravou života. Tam, kde si situácia vyžaduje exorcizmus (Draculov hrad), treba viac duchovnej munície, než len jeden *Pater noster*. Žiadny gladiátor nevstupuje do arény bez meča – a mečom katolíka je kríž.

Absencia krížov prekvapuje i samotnú Lorraine, ktorá v druhom dejstve hľadá azyl na Draculovom hrade: „*Ne, nikde žádné kříže, ten bohatý pan kníže se učí od Paříže a moc se nemodlí.*“ (Entrée Lorraine s cabalettou v štýle balkánskeho folklóru bolo v obnovennej premiére muzikálu v roku 2009 z neznámych dôvodov vynechané.) Narážka na metropolu na Seine má opodstatnenie. V 19. storočí sa rumunské zeme upínali na Francúzsko suchým zipsom neolatinkej kultúry a cez otvorené frankofónne okná prenikli na Balkán popri motýľoch západného zmyslu pre poriadok a organizáciu aj muchy ateizmu...

Ďalším dôležitým (takmer liturgickým) elementom v tejto muzikálovej jame levovej sú sviece. Scénografia z roku 2009 kladie časť prvého dejstva na gigantický svietnik podobný tým z orthodoxných chrámov. Sviece držia v rukách aj veriaci v úvodných kláštorných scénach. Farárova hudobná modlitba „vstaň, bratře můj s rozžatou pochodní“ prerušovaná repetitívnym latinským „ave“ a „amen“ sa dá prirovnať k antickému *lucernariu* – rituálnemu zapalovaniu sviec počas nešporov. Významnou liturgickou tehličkou v stavbe byzantskej večierne je hymnus *Lumen hilare* (Svetlo tiché), ambroziánska *pietas* oslavuje Boží dar svetla slovami *Paravi lucernam Christo meo*. Muzikál miestami buduje svoju poetiku s dvojitém kyvadlom svetla a tmy, dňa a noci. Aj dvorný šašo drží v rukách horiacu sviečku, kým Draculova polovička privádza na svet kniežacieho potomka. Dieťa žije len pár sekúnd. S odchodom jeho dušičky na večnosť zhasína aj svieca v pajácových rukách.

Výpočet „Kristonosných“ momentov pokračuje. Má muzikálový kňaz v rukách Turínske plátno? S ohľadom na byzantsko-balkánske prostredie predpokladáme, že ide o *mandylion* – ikonu Ježišovej tváre, ktorá sa viaže k zázračnému uzdraveniu pohanského kráľa Abgara zo starovekej Edessy. Na kúsok plátna odtlačil podľa tradície svoju presväťú tvár náš Spasiteľ, ikona preto dostala epiteton nestvorená ľudskou rukou, *non manu hominis facta*.

Cirkevná tradícia zaraďuje mandylion k ikonám typu acheiropoieta. Snímka videosekvencie z obnovennej inscenácie muzikálu z roku 2009.

Zdroj: youtube.com

Stálo by za to vypátrať, či má monastier, do ktorého tvorcovia situovali prvé divé akordy upírskeho príbehu, predobraz v niektorom z reálnych rumunských mníšskych zákutí. V originálnej verzii z deväťdesiatych rokov rovnako znie kvázi organová hudba. Čo ak sa autori inšpirovali zaniknutým cisterciánskym opátstvom Cârța v oblasti Țara Făgărașului? Duchovná alej latinských mníchov založená v 13. storočí počas Draculovej vlády ešte žila. Pozemskú púť kláštora ukončil až Korvínov dekrét z roku 1474. Smrť si po „pravého“ Vlada Țepeșa prišla o necelé tri roky neskôr po zániku tejto rumunskej cisterciánskej oázy. Miestni cisterciáni mali domovské opátstvo v Igrîș v dodnes existujúcej komúne s krásnym katolíckym názvom Sânpetru...

Rumunskí učenici svätého Roberta z Molesme prežili vpád Tatárov, ale neprežili umelú slavonizáciu miestneho kresťanského ducha spojenú s rozmachom gréckoslovanskej schizmy pod pláštikom pravoveria... Názov Cârța je strunou z latinských jazykových huslí. Súvisí s podstatným menom *charta* – papyrusový list, spis, papier, dokument, mapa. Na mape moderných hudobných dejín je excelentný český muzikál *Dracula* pozoruhodným bodom, ktorý magnifikuje lupa kresťanskej *veritas*.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/muzikal-dracula-optikou-historie-a-krestanskej-kultury-stvrta-cast/>